

obecně. Jako významné podmínky zmiňuje autor polohu okresů v západní, resp. východní části území (západo-východní gradient), městský nebo naopak venkovský charakter okresů, hledisko sídelní hierarchie a polohy okresů vůči „velké“ dopravní infrastruktuře. Výrazná je polarita mezi rozvinutými regiony s převážně městskou strukturou vyznačujícími se pozitivně působícími synergickými rozvojovými faktory a na druhé straně zaostalými regiony, kde synergicky působí faktory nepříznivé. Vnitřně je však tato druhá skupina značně diferencovaná, a diferencované proto musí být i přístupy k řešení jejich situace. V další studii též autor spolu s geografem Milanem Lehotským zobrazují rozvojové možnosti a omezení okresů pomocí grafických modelů.

V závěrečné teoreticko-metodologické kapitole se Ján Pašiak zamýšlí nad pojmy, resp. jevy regionální rozmanitosti, regionální diferenciace a regionální identity. Regionální rozmanitost vycházející z rozmanitosti krajiny, sociokulturních charakteristik lidského společenství, které region obývá, a významných historických událostí, které se zde odehrály, je historicky podmíněným jevem a je také zdrojem regionální identifikace lidí. Ján Pašiak pojednává o pojmu a významu autentických přirozených regionů a doporučuje, aby byly více respektovány při územně správní regionalizaci státu. Regionální diverzita je podle Pašiaka impulzem endogenního rozvoje regionů, a měla by být proto udržována a posilována.

Publikace *Podoby regionálnych odlišností na Slovensku. Príklady vybraných okresov* poskytuje velkoryse koncipovaný, empiricky bohatě podložený a přesvědčivě argumentovaný obraz sociálně-prostorové diferenciace Slovenské republiky na počátku 21. století (česká sociologie se takto komplexní analýzou současné České republiky pochlubit nemůže). Obraz dokládající na jedné straně dynamický rozvoj jedné části země, na druhé straně však také zne-

pokojující zaostávání částí jiných, představuje naléhavou výzvu pro regionální politiku.

Zajímavé by mohlo být rámcové porovnání hlavních kontur typologické diferenciace slovenských okresů, jak ji prezentuje tato práce, s některou starší sociálně-ekonomickou typologií slovenských okresů empiricky konstruovanou ještě v 70. nebo 80. letech, i když na odlišné územní struktuře bývalých okresů a prostřednictvím poněkud odlišných ukazatelů. Srovnání by možná naznačilo značnou historickou stabilitu hlavních os sociálně-prostorové diferenciace země. Obdobně zajímavá by také mohla být replikace nynější typologické analýzy s využitím dat příštího sčítání lidu, domů a bytů a posouzení otázky, zda a jakým způsobem se sociálně-prostorová struktura Slovenska v mezidobí změnila v důsledku výrazného ekonomického růstu a masivního přílivu zahraničních investic v posledních letech. Výpovědní hodnotu publikace by posílilo širší využití kartogramů při prezentaci územně diferencovaných poznatků a zahraniční čtenář by jistě ocenil dokonalejší jazykové provedení anglických abstraktů v jejím závěru.

Michal Illner

L. Falťan, J. Pašiak (eds.): Regionálny rozvoj Slovenska. Východiská a súčasný stav

Bratislava, Sociologický ústav Slovenskej akademie vied 2004, 88 s.

Recenzovaná knižní publikace, na jejímž zpracování se kromě editorů Lubomíra Falťana a Jána Spišiaka autorsky podíleli i Vladimír Krivý a Jozef Tvrdon, byla vydána Sociologickým ústavem SAV v Bratislavě jako jeden z výstupů výzkumného projektu „Regionálna diferenciácia, regionálny rozvoj v Slovenskej republike v kontexte integračných dosahov“. Jejím deklarovaným cílem je poskytnout čtenáři „co

nejkomplexnější pohled na situaci v regionech Slovenska" (str. 6), protože, jak autoři uvádějí hned v úvodu, se regionální rozměr prudkých společenských změn, které se odehrávají na Slovensku v období po pádu komunismu, „dostává jednoznačně do popředí" (str. 6). Publikace zachycuje výsledky prvních etap projektu, které měly za cíl získat přehled o regionálních aspektech společenských změn se zvláštním zaměřením na regionální diferenciaci společenských problémů. Tato „diagnóza současného stavu" má následně sloužit k formulování návrhů zaměřených na řešení regionálních problémů na úrovni Vyšších územních celků a napomoci ke smysluplnému a efektivnímu vytváření regionální politiky na Slovensku, která by dokázala využít možnosti, které se Slovensku nabízí po jeho vstupu do Evropské unie.

Struktura publikace kopíruje zadání výzkumného projektu. V první části je popsán kontext regionálního rozvoje před rokem 1989, ve druhé části je provedena analýza dopadů systémových změn po roce 1989 na slovenské regiony a ve třetí je představen výsledek typologie regionální diferenciace Slovenské republiky. Z praktických důvodů (největší množství dostupných dat) jsou v celé publikaci za základní jednotku sledování používány okresy.

První kapitola detailně a přitom přehledně popisuje základní kontext regionálního rozvoje Slovenska před rokem 1989. Začíná v poměrně dávné historii – vznikem Československé republiky v roce 1918 – popisuje administrativně správní uspořádání Slovenska, migrační trendy, průběh urbanizace, industrializace a další procesy, u nichž lze zaznamenat významnou regionální dimenzi. Tento přehled základních údajů a vývojových trendů je velmi zajímavý, zvláště pro českého čtenáře, který si po jeho přečtení musí opravit řadu představ, které o Slovensku máme, ale které nutně nemusejí odpovídat realitě. Za speciální zmínku stojí mimořádná nestabilita administrativně-správního uspořá-

dání na Slovensku, které se měnilo často a mnohdy značně radikálně, a to nejen při každé změně politického režimu. Druhým nepříliš známým rysem slovenské společnosti stojícím za zdůraznění je mimořádně velký nesoulad mezi prostorovým rozmístěním místa bydliště a místa pracoviště u velké části slovenské populace, který se vyvinul už v 60. letech a přetrvává dodnes. Koncentrace pracovních příležitostí do měst totiž nebyla následována adekvátní koncentrací samotných obyvatel do měst – velká část Slováků si ponechala bydliště na venkově, i když práci našla ve městě, což mimořádně zvětšilo podíl lidí, kteří si zvykli dojíždět za prací. Eventuální ztráta práce v období ekonomické transformace je pak nevedla ke stěhování, ale buď k hledání práce jinde (včetně České republiky) a dojíždění na ještě větší vzdálenosti, nebo k rezignaci a životu nezaměstnaných, kteří sice nemají práci, ale alespoň dobře bydlí a ke zmírňování negativních dopadů nezaměstnanosti využívají fungování dlouhodobě vybudovaných neformálních sociálních sítí v místě svého bydliště.

Druhá kapitola popisuje vývoj po roce 1989, se zvláštním důrazem na jeho regionální dimenzi. Některé trendy pozorované na Slovensku se velmi podobaly tomu, co známe ze stejného období z České republiky: dochází k prudkému poklesu porodnosti hluboko pod míru prosté reprodukce obyvatelstva, ukončení státem organizované bytové výstavby vede k praktickému zastavení migrace do větších měst, u největších z nich je naopak možno pozorovat zrychlující se proces suburbanizace, začínají se projevovat procesy vnitřní sociálně-prostorové diferenciace ve velkých městech, prudce se zvětšuje ekonomická síla hlavního města, nezaměstnanost zasahuje zvláště lidi s nižším vzděláním, zatímco u vysokoškoláků je prakticky minimální... Existují však i specifické rysy slovenského vývoje. V duchu dlouhodobé tradice kupříkladu proběhly během pouhých deseti let po pádu komunistické vlády tři